



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia  
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,  
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

**Canisius, Heinrich**

**Coloniae Agrippinae, 1662**

In Cap. penult. & ultimum.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

us à jure inferuntur. Hoc verò textu nostro in d. ca. licet suspensio ab officio & beneficio in Capellanum statuat; non tamen ex ipso jure intelligitur, sed summus Pont. jubet eam infligi per Episcopum, sicut rectè interpretatur huic text. Hostiens. quem refert & sequitur Panormit. videlicet propter circumstantias ipsius delicti & delin-

quentis, ob quas poena quandoque gravior statuitur, ut ante probatum est. Et sic verior mihi videtur interpretatio Panormit. sup. adducta, quòd poena in secundo benedicente arbitraria sit, id est inspectis & examinatis circumstantiis à iudice sit concipienda & adhibenda.

## In Cap. Dominus 2.

## S V M M A R I A.

1. Ad secundas nuptias transvolare non licet, nisi constiterit de morte alterius conjugis.
2. Et quid si dubia mors sit?

**P**rohibet hoc textus S. Pont. ne quis ad secundas nuptias migret, antequam cered sibi constet, mortuum vel mortuam esse conjugem suam. Idem tradit *sex. inc. In praesentia 9. sup. De sponsal.* ubi hanc rationem reddidimus, quòd matrimonium semel legitime contractum inter Christianos non nisi morte dissolvatur, *c. pan. & ult. inf. mod.* Excepto casu professionis vitae monasticae, quòd matrimonium ante consummationem etiam invito altero conjugè rectè dissolvitur, *c. 2. & c. 7. sup. De convers. conjug.* Non igitur ignorantia sive

absentia alterius conjugum dissolvit matrimonium, ita quòd ad alterum matrimonium convolare liceat.

Sed quid si vir sive mulier dubia, id est, non accepto certo nuntio de morte alterius conjugis, nihilominus ad secundum matrimonium transeat? Subjungit hic textus ostert, eum, qui sic matrimonium temerè contraxerit, postulantibus secundo marito, vel mulieri tenent reddere debitum conjugale, non verò exigere. Siquidem secundus maritus vel mulier, qui quare bona fide contraxit, debito suo privandus non est, cum factum cuique suum, non alteri nocere debeat. *l. Factum cuique De R. l. neque dubitanti permittitur, ut contra dubium conscientiae exigat debitum, c. Litteras 13. vers. porro sup. De restit. spoliar. & c. fin. De praeser. vide quòd latius dixi ad d. e. in praesentia*

## In Cap. penult. &amp; ultimum.

## S V M M A R I A.

1. Secunda nuptia jure Canonico permittitur mulieri citra notam infamiae.
2. Poenas alius in mulierem intra annum luctus nubentem jure civili constitutas hodie abrogatas esse.
3. An et alia in favorem liberorum prioris matrimonii introducantur?
4. Et quid de vidua, quae intra annum luctus ex alio peperit, vel stuprum passè est?
5. Quid si liberis prioris matrimonii nuptiis secundum matris consensum?
6. Conditio, si non nupserit, an rectè adijciatur legato à marito relicto uxori, vel contra?

**E**adem utriusque Cap. sententia est. Permittunt enim mulieri post mortem mariti sui alteri viro nubere, absque ulla infamiae nota, quae alias ex praescripto juris interrogabatur mulieri intra annum luctus nubenti. *l. 1. & l. 2. C. de sac. nupt.* Idèd verò ius civile hanc infamiam non introducebat contra mulierem, ut saltem hujus metu certo

tempore abstineret à secundis nuptiis ad evitandam turbationem sanguinis per secundum matrimonium. Fortè enim antè conceperat ex priore marito, *l. Liberos 11. § 1. D. De his qui notan. infam.* Quod cum non exquè sit in marito, nulla infamia in eum statuta est, quòcumque etiam tempore aliam uxorem duxerit, atque idcirco neque lugere uxorem coetur, *l. Uxores 9. D. jam dicto tit.* Hodie autem & in muliere hae infamia juris civilis cessat, per hunc text. nostrum, qui hac in re auctoritate D. Pauli utitur, *l. ad Corinth. 7.* dum inquit: *Mulier alligat a est legi, quanto tempore vir ejus vixerit: quòd si dormierit, liberata est, cui vult nubat tantum in Domino.* Idem ferè repetit D. Paulus *ad Rom. 7. c. in princ.* Igitur cum mulier statim marito mortuo liberam potestatem habeat alteri nubendi, ex jam dictis verbis D. Pauli, merito hae infamia juris in muliere intra annum luctus nubente sublata censetur, etiam quoad forum civile per hunc text. nostr. Et hoc quoad infamiam expediti juris est.

Ceterum cum adhuc alix pœnz à jure civili constitutz sint in mulierem secundo nubentem intra annum luctus, veluti quod secundo viro non possit dare in dotem ultra tertiam partem bonorum suorum, vel etiam in testamento relinquere: item quod ex testamento mariti vel alterius nihil capere possit jure institutionis, legari, sive fideicommissis; item quod amittat omnia lucra nuptialia, quæ habuit à priori marito, de quib. in l. 1. & l. 2. D. De secund. nupt. Quæsitum est apud Dd. an similiter quoque hæc pœnz abrogatz sint per hos textus in cap. penult. & ult. Eadem quæstio est de aliis pœnis à jure civili statutis in mulierem post annum luctus nubentem, quod scilicet teneatur ipsa liberis prioris matrimonii reservare omnia lucra, quæ ex facultatibus defuncti conjugis quocumq; titulo inter vivos, vel ex ultima voluntate consecuta est, solo retento sibi usufructu. Idem est in bonis illis, quæ habet ex successione liberorum prioris matrimonii. Quæ similiter pœnz constitutz sunt & in vitum ad secundas nuptias transeuntem, de quib. l. Fœmina 3. can. 4. Auth. seqq. l. cum aliu 4. & l. Generaliter 5. cum 2. Auth. seqq. C. de secund. nupt.

Quod igitur attinet ad priores pœnas mulieris intra annum luctus nubentis, existimat Innoc. & Panorm. hic, eas nullâ ratione subsistere Idq; ait Panorm. communiter receptum esse, quemadmodum etiam tradit ex Felino, Decio, & aliis Dd. Did. Cov. de matrim. 2. c. 3. §. 9. nu. 7. & satis comprobant textus nostri. Quâ enim ratione infamiz notam tolluat in muliere intra annum luctus nubente, eadem ratione sustulisse censetur & alias pœnas. Ex quo enim mulier rectè contrahit secundum matrimonium, æquum non est, ut inde pœnâ vel jacturam aliquam patiatur, vulg. l. Gracchus C. Ad l. Inl. de adult. Deinde cum prohibitio matrimonii intra annum luctus auctoritate Divi Pauli abrogata sit, cõsequens est, & pœnas quæ ipsi prohibitioni annexæ sunt, pariter abolitas esse; cum sublato principali etiam accessorium sublatum intelligatur, cap. Accessorium D. R. l. in 6. & l. Cum principalis D. sod. sit.

Sunt tamen quidam, ut Paulus de Leazaris, Raynerius Foroliviensis & Bald. citati à Panorm. & Felino d. c. Ecclesia S. Maria sup. De consit. quorum etiam hic meminit Panorm. qui hoc quidem verum esse existimant, dummodò ex contractu secundarum nuptiarum nulla sequatur turbatio sanguinis, sive incertitudo prolis. Nam si mulier pariat intra undecim menses post mortem prioris mariti, probabiliter dubitari possit, ex quo marito concep-

rit, cum usque ad undecimum mensem partus in utero possit consistere, §. unum Nov. 39. de restit. & in qua parit undec. mense. l. Intestato §. fin. D. De just. & legit. Uade cum hoc casu sufficiat ratio probabilis prohibendi vel differendi matrimonium, non putant ipsi eam mentem fuisse Divi Pauli vel factorum Canonum, ut mulier possit quacumque anni parte post mortem mariti nubere, cum & in aliis casibus quandoque accidat, ut usus matrimonii intermitteretur, videlicet tempore menstrui vel jejuniorum, can. fin. dist. 5. can. Fratres xxxiii. quasi. 4. adde & c. Ex publico 7. sup. de convers. conjug. Verum horum opinionem rejicit Panorm. hic, propter generalem concessionem D. Pauli & sanctorum Canonum. Nam hic in c. fin. ponderanda sunt verba textus, *Liberam habeat facultatem*, quæ ad quamlibet anni partem pertinet.

Unde non obstat Pauli de Leazaris, Raynerii & Baldi contraria opinio, ratione turbationis sive incertitudinis prolis: quia è contra majus periculum, videlicet fornicationis, imminere posset viduæ, si fortè intra annum luctus non nuberet, ita quod melius sit eam nubere, ex generali illa concessionem D. Pauli & Ss. Canonum, quàm ut cum periculo salutis abstinere à secundis nuptiis. Itaque certius est, omnes pœnas constitutas in mulierem secundo nubentem hodie abrogatas esse, neque eas locum habere etiam in foro Civili.

Sed major dubitatio est de aliis pœnis, quæ mulieri post annum luctus nubenti à jure Civili infliguntur, an scilicet & hæc ex decessione textus nostri sublata intelligantur? Quod minime putant Did. Cov. loco sup. cit. & Aod. Gail. lib. 2. objer. 98. nu. 8. aliiq; Dd. ab hisdem recessiti. Movetur hæc ratio, quod hujusmodi pœnz non in odium matrimonii, uti fit, quando prohibetur vidua nubere intra annum luctus, sed in favorem liberorum prioris matrimonii introducæ sunt, l. Generaliter 5. §. penult. C. De secund. nupt. Non igitur sublatae sunt per jus Canonicum.

Verum Panorm. hic ad c. fin. hanc sententiam impugnat, existimans indistinctè omnes pœnas abrogatas esse propter libertatem matrimonii contrahendi, quam assecuta est mulier ex morte mariti sui. Quam sententiam etiam confirmat Decius ad c. Ecclesia S. Maria n. 123. sup. De consit. Nec juvat favor liberorum prioris matrimonii, quia, ut respondit Felin. ad d. c. Ecclesia S. Maria n. 56. ille favor est irrationalis, cum tendat in præjudicium mariti, & restringat libertatem matrimonii in eundi. Neq; enim propter favorem unius injuria sive incommodum

dem alteri inferri debet, *e. Ex tenore s. sup. De foro compet.* Unde negati non potest, haec Panormitani, Decii, & tum etiam ipsius Felini sententiam æquiorē esse.

Sed quia Panormit. hic *ad e. fin.* existimat, grave esse à communi sententia in iudicando vel consulendo recedere, subsisto quidem: nihilominus tamen minus priorem sententiam veritorem existimans, hac ratione. Nam cum ea lucra mulier à priore marito percepta approbatione iuris Civilis consecuta sit, potuit & idem ius Civile hanc legem adjicere, ut in casu secundarum nuptiarum mulier privaretur eorum proprietate, reservato tantummodò sibi usufructu. Quod ad eò obtinet, etiam si liberi prioris matrimonii non essent hæredes patentum suorum, quia hæc lucra debentur liberis non ut heredibus, sed tamquam æ alienum, *d. l. Generaliter s. pen. junct. Auth. Hæres C. De secun. nup.* Quo fit, ut etiam liberi, licet jurati renuntia verint successionem parentum, *justac. Quamvis s. ibi tradunt Dd. De pact. lib. 6.* nihilominus in hujusmodi lucra admittantur, eò quòd liberis ex alia & nova causa deferantur, renuntiationem non concernente, si quidem ea spectat hæreditariam non concessionem parentum, non verò quæ aliunde ex legis dispositione ad liberos perveniunt Oldrad. *conf. 294.* Guido Pap. *decis. 228.* Neque enim cogitatur liberi de his lucris, quæ postea ipsis evenerunt, & de quibus tempore renuntiationis non est cogitatum: unde eadem renuntiationem non continentur, *l. Cum aequaliter s. D. De trah. s. 1. Mater 19 s. caterum D. De inoff. testam.*

4. Porro de eo hic dubitare non convenit: pœnas à jure civili statutas in viduam, quæ intra annum lucra ex alio peperit, vel stuprum passa est, non abrogatas esse per jus Canonum, *Auth. Eisdem pœnis s. ibi Glos. C. De secun. nupt. s. fin. Nov. 39. de res. lit. s. ea quæ parit s. Bart. add. Hu. solus C. De revoc. donat. nec etiam abrogatas esse eas, quæ constitutæ sunt in familiam filiorum suorum tutricem, si non petito tutore filiis, nec administrationis rationibus redditus, ad alias nuptias transeat, *d. Auth. Eisdem pœnis s. s. si autem tutelam s. ibi Glos. in V. jurans Nov. 22. de nupt.* & communiter receptum testatur Covar. *de matrim. c. 3 s. 6. num. 8.* Imò hæc eadem femina privatur successione filii, cui tutorem non petiit ante secundas nuptias, si filius intestatus moriatur, *d. s. fin. autem tutela, s. l. Omnem 6. C. Ad SC. Tertull. Covar. d. loco**

5. Ceterum quod diximus, mulierem ad secundas nuptias transentem amittere proprietatem eorum, quæ lucrativo titulo à marito ad eam perve-

nerunt, tenent tantummodò sibi usufructu, limitant Dd. nisi liberi prioris matrimonii his nuptiis consenserint. Nicol. Boët. *decis. 185. n. 10.* & Ant. Gabi. *lib. 3. commun. conclus. concl. 1. num. 5. cum seqq.* qui plures ejusdem opinionis recenser, & And. Gail. *lib. 2. Obser. 98. n. 9.* Cujus ratio hæc creditur, quia injuria, quæ per secundas nuptias irrogatur liberis, *s. si autem tutela Nov. 22. de nupt.* ubi dicitur mulier, quæ secundas nuptias repetit, tria negligere, scilicet Deum, memoriam defuncti, & charitatem filiorum; intellige de Deo, quando secundas nuptias abjura verat: hæc, inquam, injuria propter consensum liberorum cessat, quippe volenti nulla injuria fit, *l. 1. s. usque adeo D. De injur. s. cap. Scientis De R. l. in 6.* Qui etiam consensus tacite intercessisse præsumitur, ubi liberi non conqueruntur de facto matris, quod ad alteras nuptias transierit, quasi dissimulatione injuria sublata sit, *s. fin. Inst. De injuriis.*

Et quamvis à Dd. hæc passim diacatur, improbatam Franc. Sarmient. *selectar. Interpret. lib. 2. cap. 4. n. 1.* qui inquit, se non videre, quæ ratione filii, qui secundis nuptiis matris consenserunt, à lucro, quod eis à lege defertur, ita temerè repelli debeant. Quid enim filii commiserunt, consentiendo nuptiis matris, nisi quod jure divino & humano facere debuerunt? Matrimonio enim, quod Apostolus approbat, ius Canonicum amplectitur, jus civile non impedit, consenserunt: quòd si tamquam impii voluissent impedire, id efficere non potuissent. Ideo (subjungit is) intrat regulà per nos tradita, quòd qui non contradicit actui, qui eo invito geri potest, nullum sibi parat præjudicium, *l. Caius s. quæ ibi notantur s. in l. Quæ dotis D. Solut. matr.* Addit præterea, nequidem obesse filius, si maritum quæsierint ac matrimonium procuraverint matri fortè de incontinentia suspecta, ne aliàs cum familiæ suæ de decore ipsa se aliis prostitueret, cum id pium factum sit liberorum, *e. Inter opera sup. De sponsal.* Quòd si consensus etiam tacitus filius noceret, numquam legibus de secundis nuptiis locus esset, nisi ubi expresse filii impie contradixerunt, & matris nuptias (cujus semper honesta & sancta persona filio videri debet) improbatunt.

Quare rectè us existimo, ex hac sententia Sarmient. filius nihil officere expressum, vel etiam tacitum consensum suum circa secundas matris nuptias interpositum, quæ madmodum nec circa nuptias patris. In cujus persona similiter jus civile con-

as amittat & filiis, applicetur, l. Generaliter §. cum 2, Auth. seq. C. De secun. nupt. Unde & putat Dd. contrarium sentientes, proprietatem quoque non amitti, si filiorum consensu pater secundas nuptias inierit, ob eandem rationem, quam supra attulimus de consensu filiorum in secundis nuptiis matris. Imò eam extendunt ad nuptias ex voluntate conjugis defuncti contractas, ut & eo casu non amittatur proprietates, uti videre est apud Ant. Gabr. d. concl. 1. nu. 29, & And. Gail. d. obfer. 98, n. 18, Sed & hoc refellit Sarmient. d. c. 4. n. 3.

Neque enim obstat ratio allegata in contrarium, quod non fiat injuria volenti & consentienti: quia responderi ipse Sarmient. d. loco. quod fallum sit, poenas prædictas introductas esse tantummodò in favorem filiorum, sed quia & quitati & rationi consonum est, ut bona laboribus prioris mariti qua sita non cedant in utilitatem vitrici, vel è contrà à matre qua sita cedant in utilitatem novercæ, vel liberorum ipsorum, sed reserventur filiis prioris matrimonii, ad quos naturaliter solent devolvi parentum bona, l. fin. D. De bonis damnat. & l. Nam assi parentib. 15, D. De in offic. testam. Unde non vult has poenas proprias dici, sed improprias sive mixtas, cum rei persecutione, ad eò ut mortuo filio ejus filii hoc jus persequi possint, l. In quibus 7, C. De secun. nupt. Quod non fieret, si esset merè poena cum non transeat ad heredes, §. non autem Inst. De perpet. & temporalib. act.

Et hæc de bonis, quæ lucrativo titulo ab uno conjugum ad alterum pervenerunt: secus in oneroso titulo, puta ex venditione, locatione, permutatione, aut simili contractu, in quibus mulier secundas nuptias contrahens non perdit proprietatem, ut rectè censet Bald. ad l. Fœmina in antiqua l. ff. nu. 2. C. de secun. nupt. Idem quoque est in viro ad secundas nuptias divertente, cum textus contracti, & superius allegati loquantur tantummodò de rebus, quæ lucrativo titulo alteri conjugum ab altero obveniunt, unde pertrahendi non sunt ad eòtractus onerosos, c. Odis & c. In pœnis De R. l. lib. 6. Et nota hic obiter, omnes contractus inter virum & uxorem permittos esse non minus, quàm inter alios, excepto contractu donationis, & qui sapit naturam donationis, sicut pluribus juriis allatis docet Alex. consil. 86, lib. 5.

6. Postremò hic quaeritur, an per te reus nostris sublatum sit, quod jure civili constitutum est, in Auth. C. in relictum C. De indicta viduis, tollere, sive unde hæc Auth. de jure est in §. qua verò nunc sequitur Boverell. 22. de nupt. quo legatum relictum a marito uxori, vel è contrà ab uxore marito, si secundas nuptias

nò contraxerit, exspirat, si secundæ nuptiæ secuta fuerit. Difficultatem movet, quòd hæc cõditio in odiù matrimonii secundæ adjecta videatur, ac proinde rejici debeat, instar illarù poenarum, quæ mulieribus secundò nubentibus à jure Civili insignuntur, quas abrogatas diximus per hoc c. pen. & al. Accedat, quòd hæc cõditio in virgine rejiciatur etià de jure Civili, & legatum purum maneat, detractà cõditione, per text. in l. Quoties 22, & l. Sed si hoc 61, §. fin. & in l. Cum tale legatù 71, §. Maria D. De cond. & demonst. Idèò quòd hæc cõditio pugnet cù Reipublicæ utilitate, ejus interest, repleri civitatem liberis hominibus, l. Hoc modo 63, D. jam d. tit. junct. l. 1, in fine D. Solutio matr. cur non ergò similiter rejiciatur hæc cõditio in vidua? Diverfitatis verò ratio est in vidua, quòd ei honestius sit abstinere à secundis nuptiis, can. ult. in fine xxxi. qu. 1. & §. optimù Nov. vel. 2. de non eligendo secun. nuben. Nam & ex fecundis nuptiis dicitur anima prioris mariti constillari, d. §. qua verò nunc sequitur in fine Hinc & D. Paulus v. ad Corinth. 7 circa fin. beatores esse viduas, si in viduitate permanferint, quàm si ad alteras nuptias trãserint.

Nec movet ratio, quòd cõditio in odium secundæ matrimonii adjecta videatur; quia per eam maritus defunctus non rursus uxorem suam à secundis nuptiis avocatur, quàm ut consulat memoriæ suæ, quam aliàs secundo nubendo mulier dicitur negligere, in §. si autem in velam Nov. 22. de nupt. Neq; impedit altera ratio, quòd eadem cõditio pugnet videatur cum Reipublicæ utilitate, etiam in vidua: nam illud rectè dicitur in virgine, nò in vidua, cuius nuptiæ repetitæ odibiles sunt, & multis poenis plectuntur, ut constat ex iis, quæ antè dicta sunt. Atq; hanc conditionem, si non nupserit, adjectam legato uxori relictò sublatam non esse per jus Canonicum tradit Cov. de matr. c. 3. §. 9. nu. 14. ubi & sub n. 10. in fine idem testatur de l. Hac cõditio C. De secun. nupt. Nam in ea statutus, ne possit mulier vel vir ad secundam vota convoluas conjugi plus dare in dotem, vel in donationem propter nuptias, vel etiam simpliciter (quamvis enim donatio simplex inter conjuges prohibita sit, morte tamen donatoris confirmatur, c. fin. & ibi dixi sup. De donat. inter vir. & uxor.) item neq; testamento vel codicillis sibi in vicè plus relinquere, quàm habeat ex suis bonis unus liberorum prioris matrimonii. Hanc, inquam, poenam abrogatam non esse per jus Canonicum, testatur Cov. idèq; passim apud omnes receptum esse: & meritò, cum in favorem liberorum hæc poena introducta sit, ne scilicet hi peiores sint conditionis, quàm vitricus, aut noverca.

FINIS